

Den nuværende politiske Situation fra konstitutionelt Standpunkt

Taler

Jacob Albert Lindboe

Sted

Trondheim

- 1 Det var mod Talerens personlige Ønske at han skred til sit Foredrag, men han havde fundet ikke at burde afslaa Trøndernes Grundlovsforenings Anmodning om offentlig at gjentage sit inden Foreningen holdte Foredrag. Foranledningen til dette var den omstændighed, at han fra høire saavelsom fra venstre Side havde
- 5 hørt Ytringer, der syntes at vise, at der raadede Misforstaaelser, som dels fordunklede det principielle Spørgsmaal, dels maatte influere paa Besvarelsen af samme. Det var netop det Spørgsmaal han vilde holde sig til, og han vilde kun leilighedsvis berøre enkelte af de særlige Spørgsmaal. Som Følge heraf kunde Foredraget, som endog var ældre end det for et Par Dage siden i samme Lokale
- 10 afholdte Foredrag fra Høires Side¹, ikke blive nogen egentlig Imødegaaelse af sidstnævnte Foredrag og dets Behandling af Særspørgsmaalene.

- 15 Til de videstrækkende Angreb paa vor Nationalforsamling hører den megen Tale, som nu i en Aarrække har lydt om «den tilfældige Storthingsmajoritet», om at Nationalforsamlingen ikke skulde være noget sandt Udtryk for Land og Folk og dens Afgjørelser derfor heller ikke tillægges nogen større Betydning. Kunde en saadan Opfatning slaa Rod, saa vilde Storthingets Betydning og
- 20 dermed vor grundlovsmæssige Friheds Bolværk være undergravet.

Rigtignok er den saakaldte tilfældige Storthingsmajoritet atter og atter vendt tilbage, ja har saagar vist sig som noget livskraftigt og derfor voxende; men saa er til Gjengjæld ogsaa Raabet om Tilfældighed blevet mere høirøistet.

25

Nu tør man dog forhaabentlig kunne vente en Ende paa disse staaende Beskyldninger. Det nu forsamlede Storthing er fremkommet efter en Valgkamp, som tidligere har været ukjendt i vort konstitutionelle Liv, og det Mindretal,

30 som har klynget sig til Haabet om tidligere Valgnederlags Tilfældighed, -- det har -- uagtet støttet af Regjeringen, den geistlige, civile og militære Embedsstand, Novemberforeningen, en mægtig Presse, indflydelserige Stillinger inden Forretningslivet og Rigsdommens store Magt -- alligevel under Valgene fristet den Skjæbne af se Antallet af sine Repræsentanter til Thinget yderligere
35 reduceret. Vil Mindretallet derfor nogensinde erkjende, at Storthingets Sammensætning ikke er tilfældig men Udtryk for Land og Folk, saa maa det erkjendes med Hensyn til det nu forsamlede Storthing.

Og hvad Land og Folk ønsker sig og vil, det har Valgene ogsaa besvaret med al
40 mulig Tydelighed.

Fra den udøvende Magt forelaa Forsøg paa at bruge et absolut Veto, fra den lovgivende Magts Side derimod en bestemt Benægtelse af dette Veto. Situationen var forsaavidt klar og grei, hvor uklar og ugreo den end forøvrigt
45 kunde være. Endnu mere tilspidset blev Forholdene, som bekjendt, derved, at Trontalen ved sidste Storthings Opløsning, saa at sige, direkte appellerede til Nationen ianledning den opstaaede Vetotvist. Trontalen henvendte sig til «alle oplyste og fædrelandssindede Mænd, hver i sin Kreds»; den var og blev et officielt, ministerielt Valgprogram for de sidste Storthingsvalg. Nationen har
50 fulgt Appellen, og Svaret lader sig ikke misforstaa; det er gaaet Regjeringen imod.

Herved er den mellem den udøvende og lovgivende Magt herskende konstitutionelle Tvist og særlig Vetotvisten, som der nærmest sigtes til,
55 indtraadt i en ny Stilling.

Spørgsmaalet er ikke længer blot Spørgsmaalet om absolut Veto eller ikke, men Spørgsmaalet om er nu først og fremst: Hvilken Vægt og Betydning der i en konstitutionel Stat som vor tilkommer Nationens gennem lovlige Former
60 udtalte Ønske og Villie?

Og det var i Grunden det Hovedspørgsmaal som skiller mellem det saakaldte Høire og det saakaldte Venstre. Det er Besvarelsen af det Spørgsmaal, som danner det stærke Baand inden Venstre; ikke derimod Besvarelsen af de enkelte
65 Spørgsmaal, som kun faar større Betydning under Tider som de nuværende, hvor selv den mindste Sag kan faa en principiel politisk Betydning.

Hvad Ludv. Kr. Daae yttrede i 1876, nemlig: «Desuden var man saa ukyndig
70 om det konstitutionelle Maskineris Virksomhed, at man tænkte sig det som en
ny Sort Enevælde», -- det synes virkelig at have altfor megen Gyldighed endnu
den Dag idag.

Man synes nemlig paa det konstitutionelle Kondedømme at ville overføre
75 Ideerne fra Enevoldstiden og glemmer, at den romerske Cæsarismes
Eneherredømme, som var nærmeste Forbillede for Absolutismen,
Enevoldskongedømmet, netop hvilede paa den saa høilig misforstaaede
Folkesuverænitet, som den moderne Cæsarisme -- Napoleonismen atter bygger
paa. Det var, som i Aschehous trykte Grundlovsfortolkning anført, først sent,
80 at Enevældet proklamerede sig som Kongedømme af «Guds Naade».
Aschehoug siger: «Under de europæiske Kongers Kamp mod det Supremati,
Paven vilde tiltage sig over dem, vandt imidlertid den Anskuelse mere og mere
Indgang, at Fyrsterne havde sin Magt ikke fra Kirken men umiddelbart af Guds
Naade». Dette sidste taget i den Forstand hvori Enevældet tog det, -- en særlig
85 Guds Naade for sig --, stemmer vel heller ikke med den protestantiske
Kristendom. Det viste ogsaa Professor Johnsens Udtalelser om Republiks
Forenelighed med Kristendommen. Netop Opfatningen af Kongedømmets
særlige Guddommelighed synes dog at ligge under mange af Tidens Foreteelser.

90 Det konstitutionelle Kongedømme eller det indskrænkede Kongedømme, som
det ogsaa kaldes, er Forsoningen af de 2de hinanden modsatte Hovedformer for
Samfundenes Styrelse: Enevældet og Folkevældet.

95 Enevoldsmonarkiet har den store og væsentlige Ulempe, at det er
Tilfældigheden som afgjør, hvorledes Statsstyrelsens Indehaver bliver; Fødslen
og ikke Dygtigheden bestemmer Regenten. Selv forudsat den største Begavelse
og Dygtighed, selv forudsat den bedste Villie og Evne til at befordre Samfundets
Vel, er det derhos umuligt for Enevoldsregenten at fyldestgøre alle de -- med
100 Samfundets Udvikling stedse stigende -- Krav, som stilles til hans Indsigt og
Virken i de forskellige Retninger og til Fyldestgørelse af de forskjelligste Behov;
paa Grund af hans Opdragelse, Stilling og Forholdene i det Hele vil disse Behov
endog kunne være ham fulstændig fremmede og ukjendte. Uundgaaelig henvist
til at ty til andres Medvirkning udsættes han derfor for at blive Kotteriers
105 Redskab og komme til at befordre Særinteresser paa Almeninteressens
Bekostning. Den Fare, som Historien viser nok af Exempler paa, bliver desto

110 større, fordi enhver Kritik over Statsstyrelsen eller dens Personer, som kun fremtræder som Udøvere af Enevoldsregentens Villie, formelt vil komme til at ramme Regenten selv og derfor let udsættes for at blive feil opfattet og resultatløs.

115 Det rene Folkevælde har ogsaa sine store og væsentlige Ulemper. Er Folkevældets Princip gennemført efter sit Begreb, saa skal nemlig Folket ikke blot vælge Styrelsens Indehaver men skal ogsaa dets Villie, det vil sige Flertallets Villie, strax og umiddelbart kunne gjøre sig gjældende. Paa Grund af den menneskelige Ærgjærighed saavel som fordi Folkets Stemninger hurtig kan veksle, kan derfor Samfundets rolige Udvikling udsættes for at forstyrres.

120 Den konstitutionelle Stat har vidst at forsone disse 2de Yderligheder, af hvilke det uindskrænkede Monarki aabenbart krænker Flertallets Ret og det uindskrænkede Flertalssystem ialfald let kan komme til at krænke det Hensyn, som skyldes Mindretallet. Og Løsningen er skeet i England, hvis Forfatningsforholde -- som Aschehoug engang udtrykte sig -- «er det store
125 konstitutionelle Forbillede, som næsten hele Europa og ogsaa vort Fædreland har fulgt». Eller for at bruge Ludv. Kr. Daaes Ord: «Det er det engelske Styresæt, som i det væsentlige er indført siden i de fleste Lande under Navn af konstitutionelt Kongedømme».

130 Løsningen er da i Korthed denne: Monarken er bibeholdt, kun Fødselen kommer ved ham i Betragtning, og forsaavidt raader altsaa Tilfældigheden fremdeles. Derved er Ro og Stabilitet søgt bevaret oventil, og de deraf flydende Ulemper er til Gjengjæld afhjulpet derved, at den konstitutionelle Konge, som selv er ansvarsfri, er omgivet af et ansvarligt Raad. Folkevældet er ogsaa
135 bibeholdt, thi Nationens Ønske og ledende Princip. Ulemperne herved er søgt undgaaet ved Stemmerettens Begrænsning og derved, at den hos Folket raadende Villie kun i visse Former og derfor først efter Overveielse og Prøvelse kan gjøre sig gjældende. Ved de paabudne Formers Iagtagelse og gennem de stedfindende Overveielser og Prøvelser er Mindretallet aabnet Adgang til at
140 gjøre sin Opfatning gjældende og blive Flertal, -- altsaa ingen berettiget Grund til Anke har, om det vedbliver at være Mindretal. Og paa den anden Side betegner heller ikke Stemmerettens fornuftige og rimelige Begrænsning nogen virkelig Undertrykkelse, thi Sanfundsformerne skal ikke være og maa ikke opfattes som stive Magtsregler men derimod som Livsformer, der ændrer sig
145 med Udviklingen og udvider sig, efter som Livets Behov og Retfærdighedens

Krav fordrer det. Opgaven er netop, gennem Fremme af den aandelige og materielle Udvikling at arbeide paa, at alle kunne blive lykkelige og aktive Borgere i Samfundet.

150

Det er derfor en fuldstændig Misforstaaelse, naar en af Mindretallets Repræsentanter i forrige Thingperiode udtalte sig, som om han ansaa det som sin Pligt at værne om, at den Magt, som nu ligger hos en Klasse Stemmeberettigede, usvækket kunde bevares for denne Klasse Tiderne igjennem. Vort Lands Forholde i 1814 medførte, at Jordbrugerklassen fik en afgjort Overvægt, som har vist sig heldig, og som sandsynligvis vil holde sig, fordi de samme Grunde, som bevirkede Ordningen i 1814, vil vedvare at gjælde. Men den omhandlede Klasse Stemmeberettigede har ingen Ret til at opfatte sin nuhavende Overvægt som et slags Privilegium og bruge den til det egoistiske Formaal at søge at bevare Magt for sig ved at undertrykke Stemmerettens Udvidelse. Stemmeret kan med fuld Føie kræves ialfald af alle de Borgere, som siden 1814 har vundet frem til et Samfundstrin, der stiller dem lige med de Borgere, som i 1814 tillagdes aktiv Borgerret. En anden Sag er det, at det i saa Henseende nødvendige Skjøn naturligvis kan falde høist forskjelligt ud.

165

Det konstitutionelle System i sin største hidtil kjendte Udvikling er det engelske parlamentariske System, som efter Aschehougs eget Udtryk er den største hidtidige Opdagelse paa det politiske Omraade. Parlamentarismen er det konstitutionelle System i en saa effektiv Form, at Nationen -- trods Kongedømmets Bibeholdelse -- kan siges ligetil at vælge sine Styrere, og at alt Veto fra Regjeringsmagts Side kan siges i den Grad bortfaldt, at den i lovlig Form tilsynekomne Folkevillie ingen anden Udsættelse taaler end under visse Forhold en Appel til Nationen, forat denne kan faa Anledning til at lægge for Dagen, enten den gennem Parlamentet tilsynekomne Villie virkelig er Nationens Villie eller ikke.

175

Den større Hurtighed, hvormed Folkevillien under det parlamentariske System kommer til Udførelse, forudsætter en moden konstitutionel Tilstand, som ikke kunde findes i vort Land i 1814. Ved Grundlovens § 79 blev derfor Regjeringen aabnet juridisk Adgang til i visse Tilfælde at sætte Folkevillien paa en Prøve, som er meget haard og ialfald haardere, end under mere udviklede konstitutionelle Forholde fornødiges og taales. -- Just fodi Parlamentarismen ikke egentlig er et paa udtrykkelige Bestemmelser bygget System men Frugten af et konstitutionelt Livs Væxt og Udvikling, lader den sig vanskelig med Held indføre som et

180

juridisk System; sker det, faar man paa Grund af de manglende Forudsætninger altfor let nærmest føle de Ufuldkommenheder, som ogsaa det parlamentariske System i sig bærer Spiren til, og da bliver Systemet kun et Vrægebillede af sit engelske Forbillede. Den Omstændighed skabte i sin Tid et Slags Miskredit for
190 Parlamentarismen, som i Begyndelsen mængstedes ikke blev forstaaet men netop opfattet, som et færdigt juridisk System, som strax kunde indføres, hvor det skulde være. Vor Grundlovs Koncipister synes at have haft en bedre Forstaaelse, og Grundlovens § 79 viser ligetil, at der ikke lagdes an paa nogen direkte Indførelse af Parlamentarismen men kun paa at overføre til os det
195 konstitutionelle System i sin Almindelighed. Efter den Udvikling vort Statsliv senere har faaet, kan det dog neppe være tvivlsomt, at Parlamentarismen ogsaa vil tilfalde os og tilfalde os netop paa den rigtige Maade, nemlig som det modnere konstitutionelle Livs nødvendige Frugt. Hvor den konstitutionelle Bevidsthed har gennemtrængt en Nation, lader Parlamentarismen sig
200 idetheletaget neppe udestænge. Den udvikler sig lidt efter lidt, og uden at man ved, naar den har holdt sit Indtog, sidder man tilsidst midt oppe i det parlamentariske Styresæt. Ja -- naturligvis kun under den Forudsætning, at den konstitutionelle Frihed ikke forraades af Nationen under de Kriser, som vanskelig noget konstitutionelt Statsliv i Tidens Løb vil kunne undgaa paa
205 Veien mod Parlamentarismen. At vi er paa Vei mod det parlamentariske System er visselig ikke den mindste Grund til den nuværende politiske Krise hertilands, og denne Krise vil uundgaaelig føre os enten til formindsket Frihed eller nærmere til Parlamentarisme, som lettest udvikles under konstitutionelle Rivninger.

210 Det konstitutionelle System har altsaa hentet baade fra Monarkiet og fra Folkevældet. Ifølge en i den senere Tid ofte citeret ældre Udtalelse af Statsminister Stang har han imidlertid hævdet, at «Det konstitutionelle Monarki maa ikke betragtes som en Modifikation af Enevoldsmonarkiet men
215 tvertimod som en Modifikation af den republikanske Statsforfatning». Det er visselig ogsaa aldeles korrekt. Det konstitutionelle Kongedømme er Folkevældets Princip i monarkisk Form, eller -- for atter at bruge Stangs Ord -- «Fra Enevoldsmonarkiet er derimod det konstitutionelle Monarki i ét og alt grundforskjelligt, naar endtages i det ene Punkt, at i begge findes i Spidsen for
220 Regjeringsmagten en uansvarlig Person, der i Almindelighed bærer Navn af Konge». Og denne sin Opfatning har Stang netop derfra, at Folkevældets Princip er det herskende i den konstitutionelle Stat. «Thi -- siger han -- Principet for det konstitutionelle Monarki er det selvsamme som for

225 Republiken, nemlig at Almenvillien skal være den bevægende Kraft; kun kan
dette Princip i det konstitutionelle Monarki ikke hævdes ved alle de direkte til
Maalet sigtende Garantier, som i en Republik er anvendelige». Principet for
den konstitutionelle Stat er saaledes -- ikke Styrelsens Ringeagt for Almenvillien
men tvertimod, at den almene Villie luttret og modereret af de Former, gennem
230 hvilke den maa arbeide sig frem til i sit Maal, skal være Drivkraften i alle
Statsorganismens Retninger.

Det er klar og grei Besked; den Besked gir den naturlige Forklaring til, hvorfor
Modstanderne af Almenvilliens Gjennemførelse har raabt paa «tilfældig
235 Storthingsmajoritet» og stadig har forsøgt at skjelne mellem Storthingets Flertal
og Storthinget som Almenvillien grundlovmæssige Repræsentant. Af Stangs
Redegjørelse for det konstitutionelle Statsprincip vil man tillige se, at det er
korrekt, naar den konstitutionelle Friheds kraftige Talsmand hertillands
Storthingspræsident Sverdrup har betegnet denne Frihed som «en Styrelse af
240 Landet ved Landet» og «Selvstyre under hans Majestæt Kongens høie
Præsidium» -- Udtryk, som dels ved Misforstaaelse, dels ved Forvrængning har
været fremstillet som latterlige, ja endog som revolutionære.

Disse Betragtninger suppleres ved nogle ganske interessante Udtalelser af
245 Aschehoug om Storthingets konstitutionelle Stilling. Under sine Forelæsninger
over hele vor Grundlov udtalte han sig ifølge skriftlige Optegnelser saaledes:
«Man har sagt, at Grundlovens Tanke er, at den offentlige Myndigheds
Indehaver er Kongen, der derfor skulde staa over Storthinget, og herfor har man
benyttet som Argument Grundlovens § 1, der viser, at Forfatningen er
250 monarkisk, og altsaa at Monarkiet er det fremherskende. Men dette Argument
er ikke meget værd, da man maa kalde en Forfatning monarkisk, selv om
Kongens Myndighed er i den Grad indskrænket, at han, sandt at sige,
ingensomhelst Magt har men blot Titelen af Konge». Ved Undersøgelsen af,
om «den prædominerende Myndighed hviler hos Kongen» tilføjede
255 Aschehoug: «Afgjørende herimod taler desuden § 79, der kun tillægger Kongen
suspensivt Veto. Da den lovgivende Magt kun er negativt begrændset og tillige
er af saa overordentlig stor Betydning, ja endogsaa den vigtigste af alle
Myndigheder, gaar det umuligt an at paastaa, at Storthingets Magt kommer
efter Kongens». Men derfor behøver jo ikke Storthinget at have nogen juridisk
260 Forrang. Om Aschehoug fremdeles hylder denne for snart 20 Aar siden udtalte
Opfatning af Storthingets Stilling vides ikke; Fortolkningskunsten har siden den
Tid gjort underlige Fremskridt.

265 Naar man erindrer, at Stortinget foruden den egentlig lovgivende Myndighed ogsaa har den beskattende og bevilgende Myndighed, endvidere den kontrollerende Myndighed ogsaa angaaende Styrelsens Landsgavnlighed samt den anklagende og væsentlig Andel i den dømmende Myndighed gennem Rigsretten -- saavel med Hensyn til Regjeringen og Høiesteret som sine egne
270 Medlemmer --, saa maa det vel ogsaa erkjendes, at Aschehoug har Ret i sine nysnævnte Udtalelser, og at Grundloven ikke blot har givet Stortinget en i rent juridisk Henseende fremtrædende Stilling men ogsaa har lagt klart for Dagen, at Almenvillien skal være, hvad Stang træffende har kaldt Samfundets «bevægende Kraft». Det gaar saaledes ikke an at underkjende Stortingets konstitutionelle
275 Betydning paa den Maade, som i vore Dage ikke saa sjældent høres, og som gennem Fortolkningens Midler synes mer og mer at ville indskrænke Stortinget og Almenvillien til en alene raadgivende eller forslagstillende Virksomhed og Indflydelse overfor den udøvende Magt.

280 Stangs Opfatning af Almenvilliens Betydning i det konstitutionelle Kongedømme ligger ogsaa udtalt -- om end ikke direkte -- i de Ord, hvormed Professor Brandt afslutter sin Særbetænkning angaaende Vetospørgsmaalet. Han siger: «Men paa den anden Side synes Spørgsmaalets praktiske Betydning, naar hensees til de øvrige stærke Kauteler, hvorunder Grundlovsforandringer
285 ere stillede, og derhos betænkes, at en saadan 3 Gange uforandret gjentagen Beslutning af Stortinget efter forskjellige Valg vanskelig vil kunne nægtes at være et sandt Udtryk for Folkets alvorlige Villie, -- heller ikke at være at den Størrelse, at dette Spørgsmaal burde danne noget Stridsemne mellem Statsmagterne og mindst af alt sættes paa Spidsen». Med andre Ord: Da den
290 4de Gangs Storthingsbeslutning og 3die Gangs uforandrede Beslutning i Statsraadsagen ikke kunde nægtes at være Udtryk for en bestemt Almenvillie, burde -- selv bortset fra fre det absolute Vetos Tvivlsomhed -- Sagen ikke fra Regjeringens Side været sat paa Spidsen; thi den i grund lovnæssige Former tilsynekomne Folkevillie skal være Drivkraften i den konstitutionelle Stat.

295 At paastaa, at Folkevillien skulde repræsentere absolut Ret og Sandhed, vilde være en taabelig Overdrivelse, og det er ikke det konstitutionelle Systems Mening at paastaa noget saadant, hvorimod vel Enevældet var inde ogsaa paa en saadan Overdrivelse med Hensyn til den kongelige Villie. Alt menneskeligt
300 bærer -- tiltrods for alle Fremskridt -- Ufuldkommenheden baade i og udenpaa sig; det absolut rette og rigtige kan ikke præsteres. Man maa derfor nøie sig med

det relativt rigtigste og mest betryggende, og forsaavidt byder den fri offentlige
Diskussion og Prøvelse den bedste Garanti, som for Tiden kjendes, ved
305 Afgjørelsen af Almenspørgsmaal. Den Folkevillie, som gennem fri offentlig
Prøvelse og gennem konstitutionelle Former er lagt for Dagen, byder derfor
ogsaa Samfundet den største Sikkerhed, som kan vindes, for at den almene
Retfærdighed sker Fyldest og at det almene Behov rammes. «Dette Folk og dets
Almenvillie -- sagde saaledes Ludvig Kr. Daae -- ansees af enhver fornuftig
310 Mand -- om ikke for at være det rette -- saa dog for at være det, der for
Øieblikket maa efterkommes, hvis ikke den borgerlige Orden skal gaa istykker». Den
Sandhed er det ogsaa, som har faaet Udtryk i Grundlovens § 79, som
angiver Grændsen for den yderste Prøve, som Folkevillien kan udsættes for selv i
saa vigtige, dybt indgribende og i Tid langtrækkende Sager som Lovsager. Den,
315 der vil foragte og tilsidesætte en paa lovlige Maade tilsynekommen Folkevillie,
som har staaet sin Prøve, kommer derfor i aabenbar Strid saavel med det
konstitutionelle Princip i Almindelighed som ogsaa i Strid med vor Forfatnings
Aand og Princip. Vil man ikke i Samfundsanliggender gaa efter Almenvillien,
altsaa lade Flertallets i de lovbestemte Former tilkjendegivne Villie blive
320 afgjørende, bliver man i Virkeligheden nødt til at ty enten til List eller til Vold.

Af hvad er paavist gennem Anførsler, hentede fra fremragende Tilhængere af
det absolute Vetos formelle Existence, kan det altsaa fastslaaes, at ifølge det
konstitutionelle System skal Folkevillien, saaledes som den paa grundlovbestemt
325 Maade fremtræder gennem Stortinget, være vort Statslivs bevægende Kraft.
De monarkiske Former og Skranker blir følgelig kun Midler, hvorved
Folkevillien skal vinde frem til Klarhed og blive fuldt overveiet og bevidst Villie.

330 Kun dertil og til at bringe Almenvillien i Udøvelse sigter derfor de saakaldte
kongelige Prærogativer; kun som saadanne Midler har de sin Ret og sin
Betydning i den konstitutionelle Stat, ikke derimod som Magtmidler eller
Begunstigelser, der er hjemlet Indehaveren for dennes egen Skyld.

335 I en konstitutionel Stat som vor er Kongedømmet saaledes kun en af
Samfundets selvvalgte Institutioner, er dets høieste Embedsstilling, -- til for
Samfundets Skyld -- ikke omvendt.

340 Det er derfor, som Stang sagde, grundforskjelligt fra Enevoldskongedømmet,
der proklamerede sig uafhængig af og -- i Henhold til en særlig guddommelig

Forlening -- staaende over det verdslige Samfund; det proklamerede sig som Guds Statholder ifølge umiddelbar guddommelig Udkaarelse. Det var den borgerlige Stats Pavedømme. I Enevoldsmonarkiet dyrkede man Kongen; 345 Kongedømmet var gaaet over til en Religion. I den konstitutionelle Stat dyrker Folket kun sin Gud, men ærer sin Konge. Deri ligger det dog virkelig ikke noget Brud med Øvrighedsbegrebet eller den kristne Lære.

Endnu nogle Ord om det konstitutionelle Maskineri.

350

Da Kongen er tillagt Ansvarsfrihed, men Regjering uden Ansvar er uforenelig med Friheden, maa følgelig Ansvar findes, og det findes ogsaa. Ansvar et paaligger, som i vor Grundlovs § 5 sagt, det Raad som omgiver den konstitutionelle Konge. Dette Raad bærer Ansvar et for de kongelige 355 Prærogativers Benyttelse og Regjeringshandlingerne i det heletaget; det bærer Ansvar et ikke blot for den juridiske Beføielse men ifølge Grundlovens § 30 ogsaa for den landsgavnlige Brug af den juridiske Beføielse. Det viser, at det væsentlige er Tillidsforholdet, den forsvarlige Anvendelse i det enkelte Tilfælde, ikke derimod Magtspørgsmaalet.

360

Ansvar et er saaledes meget udstrakt og uafhængig af vedkommende Statsraads gode eller onde Tro. Men paa den anden Side er Ansvar et ikke videre end Stillingens Vigtighed og Hensynet til Landets Ve og Vel kræver. Det er i Grunden ikke større end det, der paahviler enhver Embedsmand med Hensyn 365 til Brugen af den ham betroede Myndighed, eller det, som kan ramme Borgere i andre Livsforhold. For alle kan der opstaa Ansvar, fordi man, hvis man ikke har vidst og forstaaet bedre end at gjøre noget, som støder an, burde have vidst og forstaaet bedre.

370 I Formen regjerer altsaa Kongen og regjerer han personlig men i Virkelighed kun gennem sit ansvarlige Raad, som er Nationens Raad hos ham. Derved blir Styret er reelt Selvstyre i monarkisk Form. Det vil imidlertid sees, at den konstitutionelle Frihed, Selvstyret, kommer til at afhænge af Ministeransvarligheden; kun i en virkelig og effektiv Ministeransvarlighed ligger 375 virkelig og effektiv Betryggelse for den konstitutionelle Frihed. Grundloven kan dog kun paabyde Ministeransvarlighed; at udvikle den bliver Livets Sag, og deri kommer en væsentlig Del af det konstitutionelle Livs Tyngde derfor til at ligge.

Ved Ministeransvarligheden sigtes forøvrigt ikke udelukkende, ja ikke engang

nærmest til Domfældelse og Straf; den rammer i Statslivet, som i Livet i Almindelighed, i Regelen kun de ydre og groveste Brud. Der sigtes derimod til den Ansvarlighed, der flyder af Statsraadernes stærke personlige Følelse af sin Stilling som Nationens Raadgivere hos den konstitutionelle Konge og dermed

385 følgende stærke personlige Følelse af Ansvar overfor Nationen og dens i gjældende Former tilsynkommende Ønske og Villie. Indretter vi vort Live alene efter Kriminallovens §§, og stiller vi os ikke høiere Maal end at undgaa Sammenstød med Justitien og Straffeloven, da vil Standpunktet erkjendes ikke at være synderlig høit i moralsk Henseende. Hver og en af os anlægger derfor

390 visselig en ganske anden Maalestok for vor Gjøren og Laden. Om vi end ikke kan fyldestgjøre de stedste ny og strengere Krav, som med Ansvarfølelsens Udvikling stilles os, og som synes at benægte enhver Fremgang, saa er der dog Liv og Væxt. Den stedse voxende Ansvarsfølelse er Væxtens Frugt, som spirer, voxer og sætter ny Frugt. Saa ogsaa i Statslivet. Den moralske og ikke den

395 juridiske Side ligger Vægten paa. Alene gennem en udviklet Ansvarlighedsfølelse hos Raaderne selv kan Ministeransvarligheden voxe af sig selv og Friheden samtidig betrygges. Det konstitutionelle System er følgelig ligesaameget -- ja mere et System bygget paa Moralen end et System bygget paa juridiske Bestemmelser. Derfor kunde Stang sige, at «Almenvillien i det

400 konstitutionelle Monarki gjør sig gjældende ikke blot ved Udøvelsen af de Myndighedsgrene, der ligefrem er Folkerepræsentationen overdragne, men tillige ved den saare væsentlige indirekte Indflydelse paa Regjeringsmagten, vi nyligen have omtalt at resultere af dennes idelige Trang til Medvirkning fra Almenvilliens Side». Vil man haartrække den juridiske Side og lade den

405 moralske træde i Baggrunden, saa forrykkes derfor det konstitutionelle System og udsættes Friheden for Fare. Og den Opfatning, som har gjort sig gjældende i og udenfor Regjeringskredsene med Hensyn til de kongelige Prærogativers Beskaffenhed og Betydning samt idetheletaget med Hensyn til Kongemagts Stilling i det konstitutionelle Monarki, fører uundgaaelig dertil, at den vil have

410 det konstitutionelle System og det konstitutionelle Liv opfattet som og ført over til at blive alene en tør Udøvelse af visse positive juridiske Bestemmelser og intet andet. Følgen heraf bliver da igjen, at ogsaa Ministeransvarligheden i Strid med Aanden i Grundlovens § 30 synker ned til alene at blive Spørgsmaal om juridisk angribeligt og strafbart Brud paa en eller anden udtrykkelig Retsregel.

415 Efterhaanden som en saadan Opfatning maatte vinde Indpas, gaar det konstitutionelle Samarbejde mellem Statsmagterne nødvendigvis over til en slig Kampstilling, som den vi nu er Vidne til.

420 Naar det moralske Element oversees, vil Ministeriet uundgaaeligt komme til
mer og mer at lægge ikke blot Hovedvægten men tilsidst al Vægt udelukkende
paa juridiske Magtspørgsmaal, paa sit Forhold til Magten istedetfor paa sit
Forhold til Nationen, derved mer og mer fjernes fra og komme i Modsætning til
til Nationen istedetfor at være den Raadgiver hos den konstitutionelle Konge og
425 Værnere om Almenvillien og Almenvellet, -- mer og mer fristes til gennem
juridiske Distinktioner og Fortolkninger at indskrænke, saavidt muligt, de
Bestemmelser, som skulde beskytte Landets Frihed og Folkets Selvstyre, samt
udvide Indholdet af de Bestemmelser, som kan benyttes til Magtforøgelse eller
Ansvarsfrihed for Ministeriet selv. Da imidlertid endog et saadant Ministerium
430 vanskelig vil kunne undvære ethvert Støttepunkt inden Nationen, maa der i
Stands- og Klasseinteresser Støtte søges for den ministerielle Stilling. Da er
Minoriteternes Tid kommen, og er Minoriteternes System etableret. Da vil
Resultatet være en voxende LigeGYldighed for Flertallets Ret og den
Almenvillie, som skulde være Statslivets Drivkraft. Da er Stillingen som
435 Magthavere traadt istedetfor Statsraadernes Stilling som Nationens Raadgivere
hos den konstitutionelle Konge, og da vil Trangen til at have et absolut Veto og
til at bruge et saadant være en nødvendig Følge. Ministeriet er imidlertid ikke i
Formen nogen selvstændig Magtindehaver, og Resultatet bliver derfor, at
Magtudbyttet tilfalder den konstitutionelle Konge, og at det konstitutionelle
440 Kongedømme efterhaanden gaar over til det personlige Kongedømme, hvis
Skadelighed var Grunden til, at Grundloven i 1814 indførte det konstitutionelle
Kongedømme.

Det konstitutionelle System har selv besvaret vort Spørgsmaal om, hvad Vægt
445 og Betydning der tilkommer en saa klar og bestemt Folkevillie som den, der
repræsenteres af de sidste Storthingsvalg og det nu forsamlede Storting. Skal
vort Land være en konstitutionel Stat, saa kan den tilsynekomne Almenvillie
ikke oversees men maa respekteres. Det maa saa meget mere ske, som enhver, der
har søgt at følge vort Statslivs Historie i de sidste Aartier, vistnok vil erkjende, at,
450 som før sagt, den gennem de sidste Storthingsvalg fremtraadte Folkevillie ikke
er noget nyt men tvertom slutter sig nøie til, hvad Storthingsvalgene i en
Aarrække har tilkjendegivet og stedse kraftigere tilkjendegivet som Nationens
bestemte Ønske og Villie.

455 Thi den nuværende politiske Situation er i Virkeligheden kun den nødvendige
Konsekvens af tidligere Forhold; den er en Krise, mod hvilken vort Statsliv
efterhaanden men sikkert har arbeidet sig hen paa Grund af de forskellige

Principer, som under det sidste Afsnit af vort Statslivs Historie har været
460 ledende inden den udøvende og den lovgivende Statsmagt. Paastanden paa
absolut Veto og det ukonstitutionelle Forsøg paa Brug af dette Veto i
Statsraadsagen var den logiske Afslutning for den udøvende Magts
Vedkommende, og det Svar, som forrige Storting gennem Beslutningen af 9de
Juni 1880 gav paa Regjeringens Optræden mod Almenvillien i Statsraadsagen,
465 var ikke blot nødvendiggjort ved Regjeringens eget Forhold men var ogsaa en
naturlig Følge af de Synsmaader, som af tidligere Storting var gjort gjældende
og sidste Storting selv repræsenterede. Det sidste Storting var jo kun et nyt
Udtryk for den nationale Misnøie, som gennem en lang Række Storthingsvalg
havde givet sig tilkjende med Hensyn til den udøvende Magts Miskjendelse af
470 Stortingets konstitutionelle Stilling og den gennem Stortingene
tilsynekomne Almenvillies konstitutionelle Betydning.

Med Statsraadsskiftet i 1861 kan dette sidste større Afsnit af vort
konstitutionelle Liv siges begynt; men det fik sin udprægede Retning først i
475 1872. Stortinget indgav dengang sin bekjendte Mistillidsadresse af 15de Mai,
som affødte først Byplebisciter og senere Folkeudtalelser mod disse. Thi
dengang stor Forskjellen mellem By og Land endnu skarp. Her at indgaa
nærmere paa Fortidens Begivenheder tilsigtes ikke; en Henviisning til
Statsraadsagen er ogsaa nok, thi dens Historie er vel bekjendt, og den er som den
480 mest fremtrædende Sag kommet til at blive Repræsentant for den principielle
Strid mellem Statsmagterne. Det er Statsraadsagens Historie, som har lagt klart
for Dagen, hvad Striden egentlig gjælder, og som derfor ogsaa har bevirket, at
den tidligere traditionelle Modsætning mellem By og Land er paa Vei til --
forhaabentlig for bestandig -- at falde.

485 Den egentlige Strid indviedes af Statsraadet i 1872. Paa Grund af
Mistillidsadressen stillede det sine Poster til Kongens Forføining og viste sig
derved i Handling velbekjendt med Almenvilliens Betydning i den
konstitutionelle Stat saavelsom med den konstitutionelle Statsskiks Fordringer.
490 Statsraadet brød imidlertid med denne sin oprindelig konstitutionelle
Holdning. Thi det vedblev at fungere i Henhold til alene kongelig Tillid,
medens det dog skulde være ikke blot Kongens Raadgivere men tillige den
norske Nations Raadgivere his den konstitutionelle Konge, altsaa tiltrængte
ogsaa Nationens Tillid. Som man under slige Omstændigheder kunde vente,
495 viste det sig, at Statsraadet beholdt sin Stilling for at fortsætte den
Modstandspolitik mod Nationens Ønske og Villie og Stortingets

konstitutionelle Betydning, som havde bevæget Stortinget til sin aabne og loyale Henvendelse til den konstitutionelle Konge. Den af Stortinget i 1873
500 overensstemmende med Motzfeldts Forslag vedtagne motiverende Dagsorden bevirkede derfor heller ikke nogen Forandring, og ligesaa lidt fik Udfaldet af Storthingsvalgene samme Aar nogen Indflydelse. I anledning disse Valg havde Sverdrup under Adressedebatten i 1872 endt sin Tale saaledes: «Jeg vil have mit Forslag betragtet som en Appel til alle Landets Stemmeberettigede ved det Valg,
505 som næste Gang forestaar. Jeg henstiller til deres Afgjørelse som en Samvittighedssag og en Æressag, om de ville vedblive at have en Styrelse, som vi have haft i de sidste 10 Aar. Jeg gjentager det, jeg stiller en Appel til det norske Folk». Valgene blev et Nederlag for Regjeringen. Ludvig Kr. Daae sagde om Valgene i 1873: «Og dog havde vor hele Statsstyrelse anvendt enhver Kraftens Sene, ethvert Løkkelsens Smil for at hindre dette Udfald». Regjeringens Parti har heller ikke senere været uvirksom. Hvert senere Valg har alligevel øget Nederlagenes Tal for Regjeringen, indtil Ministeriet endelig ved sidste Storthings Opløsning greb til den sidste Udvei: gennem Trontalen og under Kongemagtens Navn at rette en udtrykkelig Appel til Nationen.

515 Samtidig med de Nederlag, Ministeriets Politik efterhaanden led i Storthingene og ved Storthingsvalgene, er dets Modstandspolitik, der fra Begyndelsen synes reist mere paa tilfældige og personlige end principielle Grunde, endt i et juridisk System, hvis Konsekvenser gennem Fortolkningskunstens Virksomhed nu spores over snart sagt alle de vigtigste Grundlovs §§er, som omhandler
520 Stortingets konstitutionelle Stilling. Det Feilsyn, som ledede til Regjeringens Bekjæmpelse af Statsraadsagen, er gennem Bruddet paa den konstitutionelle Statsskiks Krav i 1872 efterhaanden voxet ud til et System, som har reist Kamp mod selve den konstitutionelle Statsskik og under saadan Kamp endt i Forsøg
525 paa at bruge et absolut Veto.

Paa Grund af Udtalelserne om Staatsraadsagen i det for nogle Dage siden her i Salen afholdte Foredrag kan det være af Interesse at mindes, at Statsraadsagen blev vedtaget af Stortinget i 1872 med 80 St. mod 29, i 1874 med 74 mod 35, i
530 1877 med 82 mod 29 og i 1880 med 93 mod 20. En slig Majoritet lader sig ikke bortræsonere, og Stemmelisterne vil vise, at det ikke med Føie kan gives Udseende af, at kun den «uoplyste» Del af Nationen har villet Statsraadsagens Gjennemførelse. Allerede om Storthingsbeslutningen i 1872 sagde Ludvig Kr. Daa: «Denne Beslutning var fattet af en Flerhed i Stortinget -- baade i Antal og
535 Vægt --, som efter vore Forholde var ganske overordentlig og vidnede om, at den

myndige Del af Nationen nu var ligesaa overbevist som forhen Regjeringen»
 om Statsraadsagens Gavnlighed. Men større og større er Tilslutningen af
 saakaldte «oplyste» bleven. Minoriteten var synkende; det vil ogsaa
 540 Stemmelisterne vise. Ogsaa udenfor Storthinget, ja udenfor Fædrelandet har det
 lydt vægtige Røster for Statsraadsagen, navnlig fra Sverige. Den bekjendte
 svenske Professor Rydin, som forøvrigt holder paa det absolute Veto, har, som i
 den senere Tid oftere citeret, endog udtalt, at Statsraadsagen var «stödd på så
 gode grunder, at man kan förvånas öfver, att den icke vunnit bifall». At
 545 Almenvillien, saaledes som den var kommen tilsyne i Statsraadsagen, ikke skulde
 kunne betragtes som Udtryk for nogen «oplyst» Almenvillie, var det saaledes
 en Umulighed at paastaa. Baade Stemmernes Tal og Vægt og hele Sagens
 Historie gjendriver ialfald slig Paastand.

550 Alene den Omstændighed, at det virkelig er selve den konstitutionelle Statsskik,
 som er Kampens Gjenstand, kan derfor forklare, at der paa en saa haardtprøvet
 men urokket Folkevillie, som havde givet sig tilkjende i Statsraadsagen, som dog
 alene indrømmede Regjeringen en Ret til Deltagelse i Storthingets
 Forhandlinger, er fra Ministeriets Side reist en saa opslidende Kamp, som
 555 Forsøget paa Brug af et absolut Veto til at undgaa nævnte Ret baade har
 fremkaldt og nødvendigvis maatte fremkalde. Havde Regjeringen villet
 opretholde det konstitutionelle System, som Storthinget med stedse stigende
 Tilslutning inden Nationen har søgt at opretholde paa Grundlovens Grund, saa
 kunde Regjeringen vel alligevel ment at have et absolut Veto, men Brug af dette
 560 Veto i Statsraadsagen vilde da aldrig kunnet falde Regjeringen ind og
 Vetostriden ikke kommet frem. Regjeringen vilde og maatte da have fortsat
 Kampen mod Statsraadsagen paa den Maade, at den vel blev sanktioneret, men
 at den udøvende Magt nægtede at benytte sig af Retten til at møde i Thinget,
 saalænge de saakaldte Garantier ikke var vedtaget. Den Udvei var der; den Udvei
 565 vilde have dækket Kongemagten og samtidig givet Ministeriet Anvendelse for al
 den samme Kraft, som i en Vetotvist kunde udvises. Men Regjeringen valgte
 Vetoveien. Det er naturligvis umuligt at kjende Ministeriets Tanker. Men
 vandtes Vetoet gennem Brug i Statsraadsagen, saa var Systemet færdigt og den
 konstitutionelle Statsskik sandsynligvis knækket for lange, lange Tider. Og -- paa
 570 Grund af vort Folks Loyalitet kunde Regjeringen desuden under Vetotvist
 regne paa en Forbundsfølge af Betydning, nemlig Hensynet til Kongemagtens
 Indehaver. Loyalitetshensyn har vel ogsaa stillet mange paa det absolute Vetos
 Side, som ikke vilde staaet der, hvis ikke Kamp mod Vetoet urigtig var angivet at
 være Kamp mod Kongemagten istedetfor at være Forsvar for Grundloven mod

Ministeriet. Kongemagten staa udenfor Partierne og deres Strid; Ansvar et hviler udelukkende paa Raadet.

Det sidste Afsnit af vort Statsliv har ved Siden af at bringe

580 Regjeringshandling, som formentlig vil kunne medføre Ansvar for vedkommende Minstre, idetheletaget paa en altfor slaaende Maade opfyldt følgende af Stang tidligere udtalte Ord: «der kan regjeres i høieste Grad upopulært, uden at dog Regjeringen egentligen kan siges at forbryde sig, og hin Ministrene paaliggende Ansvarlighed er i sig selv kun et Surrogat, hvis Virkning 585 ved den simpleste Maneuvre kan tilintetgjøres». Ja det var Stangs Paastand; dens Rigtighed er bevist undtagen i sidstnævnte Henseende. Derfor synes det ikke utidigt, om Storthinget nu søger at erindre Ministerier om, at Rigsretsinstitutionen endnu bestaar. Ikke for at ramme Personer -- de enkelte Statsraader som Privatpersoner vil visselig blive ydet al mulig Agtelse -- men for 590 at ramme deres politiske Forhold; det maa og skal bekjæmpes fra konstitutionelt Standpunkt. For at rette det landsskadelige System, som har fremkaldt Vetotvisten, er der visselig ikke blot fuld Grund til men er det endog en Nødvendighed overenstemmende med de af de nuværende Statsraad, som har været med at faa Sanktionsnægtelsen paa Statsraadsagen istand. Thi skal 595 ideheletaget nogen Beslutning kunne kaldes «øiensynlig skadelig for Riget», maa det vel være den nævnte Sanktionsnægtelse, der har oprevet og maatte oprive Landet. Og den Følge baade maatte og skulde Statsraadet have indseet. Der er endog særlige Grunde, som tilsiger Rigsretsaktion for den Sag.

600 I Modsætning til Udtalelserne fra Høires Side formenes nemlig, at Statsraadets Forhold, navnlig i Vetosagen, er ikke mindre Tilsidesættelse af konstitutionel Pligt mod Kongemagten end mod Landet. Der sigtes til de bekjendte Ord «ophøiet over Tvivl»; de Ord ligger nu tunge og truende over Ministeriet selv. Selvfølgelig gaaed ud fra, at Ministeriet har troet paa et absolut Veto for 605 Kongemagten; den subjektive Opfatning fik staa ved sit Værd; for den vilde aldrig Ansvar falde paa det; den vilde tvertom være ydet den Høiagtelse, som skyldes enhver ærlig Overbevisning. Men det Ministerium, hvis Chef som Statsretslærer selv har hævdet: ikke absolut men blot suspensivt Veto, og i hvis Midte saa mange retskyndige Mænd sidder, kan umulig have været i Uvidenhed 610 om, at der klæbde og altid havde klæbet stærke Tvivl ved Læren om det absolute Veto, ligefra denne Lære mellem 40 og 50 begyndte at gjøre sig gjældende. Hvorledes har da Ministeriet i sit Regjeringsforedrag kunnet fremstille Sagen som ophøiet over Tvivl? Er Tvivlene med Villie overseet og

615 udeladt, eller foreligger der her en ikke overlagt Udeladelse? Under
hvilken som helst af disse Forudsætninger maa Ansvar og tungt Ansvar falde paa
Ministeriet. Thi var det allerede i og for sig ukonstitutionelt at ville bruge et
absolut Veto overfor Folkevillien i Statsraadsagen og denne Sags Beskaffenhed,
saa siger det sig selv, at det vilde været ikke blot endnu mere utilladeligt men
620 endogsaa fuldstændig umuligt at forsøge i Statsraadsagen at bruge et absolut
Veto, der maatte erkjendes behærsket med Tvivl. Vilde Statsraadet bruge
Vetoet, maatte det derfor fremstilles som «ophøiet over Tvivl». Havde ikke
Statsraadet -- det være planmæssigt eller ikke planmæssigt -- fortiet i
Regjeringsforedraget, at det absolute Veto ikke var nogen erkjendt Sag fra
625 Landets Side, saa vilde den konstitutionelle Konge neppe ladet sig bevæge til at
følge Statsraadets Indstilling paa Sanktionsnægtelse. Det er man berettiget, ja
saagar forpligtet til at tro. Fra dette Synspunkt vil Statsraadet visselig ikke kunne
undgaa Strafansvar, hvis det kommer til Rigsret. Det er skyldigt, hvis Forholdet
med Hensyn til Vetoet med Overlæg er fortiet for den konstitutionelle Konge,
630 for at faa formel Adgang til at bruge det absolute Veto; det er skyldigt, hvis det
af Forsømmelighed har undladt at oplyse Forholdene for ham; ja det er skyldigt,
om det i Forvisning om Vetoets Utvivlsomhed og derved af Uforstand maatte
have handlet saa. Forsømmelsen og Uforstanden maa kaldes grov; thi
Statsraadet maatte og skulde vide, at det ikke var alene deres egen subjektive
635 Opfatning, som det ligeoverfor Landet og den lovgivende Statsmagt kom an
paa; de maatte og skulde forstaa det Varsel, som laa i Storthingsdebatten af 11te
Juni 1877, skulde forstaaet en Sanktionsnægtelses uundgaaelige Følger.

[Her gav Forsamlingen sin Tilslutning ved stærkt Bifald. Foredrageren
640 bemærkede i den Anledning, at Forholdenes Alvor vel gjorde til Pligt aabent og
ærlig at udtale sin Opfatning, men det maatte være med Bedrøvelse, at man saa
sig nødt til at udtale Berettigelse eller Nødvendighed af Tiltale og Straf mod
Statsraadets Medlemmer; enhver Bifaldsytring burde derfor undgaaes; det
passede ikke til Situationens Alvor men forstyrrede.]

645 Seet i Lys af tidligere Aars politiske Foreteelser, fremtræder Sanktionsnægtelsen i
Statsraadsagen altsaa som et utvivlsomt Led af et Hele, nemlig som et Led i
Kampen mod den konstitutionelle Statsskik, og det er det, som giver
Vetospørgsmaalet den største Betydning og gjør det til mer end et Symbol for et
650 personligt Kongedømme. Den forsøgte Brug var et direkte Forsøg paa i Praxis at
indføre et personligt Kongedømme istedetfor Grundlovens konstitutionelle
Kongedømme, som har sit Symbol i det suspensive Veto. Absolut Veto --

655 suspensivt Veto er saaledes blevet de Faremærker, under hvilke Kampen om personligt eller blot konstitutionelt Kongedømme for Tiden udkjæmpes.

Paa Grund af denne Stridens principielle Betydning for vort Statsliv maa det -- bortseet fra den ved Trontalen valgte Form og saare meget af Appellens Indhold -- erkjendes ganske naturligt og heldigt, at Regjeringen til Løsning af
660 Vetotvisten og Forholdet til den lovgivende Magt besluttede sig til en udtrykkelig Appel til Nationen og derved fremkaldte den skarpeste Valgkamp, som vort konstitutionelle Liv kan opvise. En Appel til Nationen var -- efter Sanktionsnægtelsen paa Statsraadsagen, Storthingsbeslutningen af 9de Juni 1880 og den kgl. Resolution af 15de Juni s. A. -- endog den eneste mulige Udvei
665 til Løsning for den Regjering, som ikke vilde søge sit Program gennemført ved ligefrem Vold. Og lykkeligvis, hvor stor Misfornøielsen med Regjeringen end er, saa kan man have og har man visselig ogsaa fuld og ubetinget Tillid til, at Regjeringen ingen voldsom Løsning vil. Enhver Antydning i modsat Retning kan trygt afvises som tom Snak, fra hvilken Kant den end maatte komme. Den
670 nævnte Udvei -- Appel -- var derhos særlig begrundet i vor Forfatning. Den frembyder nemlig den Eiendommelighed -- og det visselig en meget heldig og betryggende Eiendommelighed --, at den ikke engang tillægger Statsmagterne i Forening den fulde Suverænitet, og den er heri forskjellig fra f. Ex. den engelske, som betegner Konge, Overhus og Underhus som tilsammen uden
675 Magtgrændse. Foruden mange andre §§er blandt vor Grundlovs «Almindelige Bestemmelser» bærer ogsaa § 112 Vidnesbyrd derom. I sin Vetobetænkning udtaler Professor Brandt sig om dette Punkt saaledes: «Havde Grundlovs § 112 ikke existeret, vilde ingen Grundlovsforandring -- liden eller stor -- med eller uden Kongens Samtykke kunnet besluttes af Stortinget; men en ny
680 Konstitueringsakt vilde dertil været nødvendig. Thi hverken Stortinget eller Kongen eller begge tilsammen indehaver den fulde Suverænitet; men kun et saa stort Maal af denne, som Grundloven angiver, er overdraget dem hver for sig eller samlede».

685 Hvad ikke er bortgivet af Nationen, det hviler ifølge «Sagens Natur» uimodsigelig fremdeles hos Nationen, og da den mellem Statsmagterne herskende Tvist netop angik Spørgsmaalet -- Fortolkningsspørgsmaalet om, hvad Nationen i 1814 havde overdraget til den udøvende Magt paa den ene og til den lovgivende Magt paa den anden Side, var det følgelig ogsaa begrundet i
690 «Sagens Natur», at der appelleredes til Nationen for at faa en Løsning af Vetospørgsmaalet. En lignende Appel kan siges at ligge i §112s Bestemmelse om,

at Grundlovsbestemmelser først kan besluttet efter nyt Valg. Men -- selv om man ikke vil være enig i denne Opfatning af af §112 og derfor heller ikke i
695 Trontalens Appel vil se en Analogi til den i denne § paabudne Appel, ja selv om man holder enhver Tanke og Tale om den nationale Suverænitet borte, saa maa alligevel medgives, at i en konstitutionel Stat, hvor Almenvillien ifølge Begrebet skal være den ledende og bevægende Kraft, der maa der nødvendigvis lægges særlig og afgjørende Vægt paa, at det Svar, som Valgene til det nu forsamlede
700 Storthing har givet Regjeringen, er afgivet i Henhold til en saadan Appel til Nationen, som Trontalen ved sidste Storthings Opløsning ifølge sit Indhold udtrykkelig var og efter dens Brug som officielt Valgprogram i end høiere Grad er bleven.

705 Var Valgenes Svar faldt ud til Gunst for Regjeringen og dens haarde Anklage mod Storthingene, vilde Svaret selvfølgelig ogsaa blevet tillagt fuld og afgjørende Vægt. Vil Ministeriet staa som Statsmænd, maa det derfor ogsaa lade Svaret gjælde nu, fordi om det er gaaet Regjeringen imod. Ministeriet underkjenner ellers sin egen Politik paa en endnu haardere Maade, end af Nationen allerede
710 skeet. Det gjør i omhandlende Henseende intet til Sagen, af hvilke Grunde Appellen blev reist, -- der menes, om der har været andre Grunde end i Trontalen nævnt. Selv om den hele Foranstaltning med Trontalen alene havde været en Spekulation fra Ministeriets Side i vort Folks Loyalitet, selv om Ministeriet ved Hjælp af det absolute Veto og Tvist om dette havde haabet at
715 fordunkle Kampen mod den konstitutionelle Statsskik, selv om Ministeriet har gjort sikker Regning paa, at det ved gennem Trontalen at skyde den kongelige Person frem vilde vinde Seier i Vetospørgsmaalet og dermed samtidig Seier for hele sin Kamppolitik mod den konstitutionelle Statsskik, -- ja under hvilkensomhelst Forudsætning er Ministeriet bundet ved Appellens Udfald. I
720 en konstitutionel Stat leger man ikke Appeller til Nationen.

Det tør derfor ogsaa fastslaaes, at -- uden at krænke det konstitutionelle Princip paa en ny og ligesaa farlig Maade, som ved Forsøget paa at bruge det absolute Veto i Statsraadsagen skeet, uden at krænke Grundlovens Mand og Princip --
725 kan Regjeringen ikke tilsidesætte den af sidste Storthingsvalg udgaaende Almenvillie, der ikke blot er fremkommet efter en saa stærk Provokation, som den af Regjeringen selv fremkaldte politiske Situation og Trontalen indeholdt, men som ogsaa har bestaaet en saadan Prøve, som en lang Række Storthingsvalg og særlig den sidste vækkende Valgkamp vidner om.

Hvad vil saa Folkevillien? Hvad har Landet i Henhold til Trontalens Appel udtalt som sit Ønske og sin Villie, som nu skal efterkommes?

735 Overfor den ministerielle «urokkelige Overbevisning» i Trontalen staar nu Nationens ikke mindre bestemte Overbevisning om, at Ministeriets Fortolkning -- tiltrods for alt paa den anvendt skarpsindigt Forsvar -- er uden Hjemmel i Grundloven. Der foreligger utvetydig Erklæring om, at uagtet Stang har opgivet sin tidligere -- netop paa Grundlovens eget Indhold byggede -- Mening, om at
740 vor Grundlov ikke hjemler Kongemagten noget absolut Veto, saa er Nationen fremdeles af den Overbevisning, som saa mange udmærkede Mænd baade før og efter den saa stærkt paaberaabte Storthingsadresse af 1824 har havt, og som Nationen lige fra vort konstitutionelle Livs Begyndelse har holdt fast ved, nemlig at vor Grundlov kun hjemler suspensivt Veto, og at absolut Veto neppe
745 engang lader sig forene med dens Aand. Svaret paa den ministerielle Appel er klart og bestemt, at Nationen derfor heller ikke kan eller vil indgaa paa ad Fortolkningsveien at indføre et absolut Veto i Grundloven. Nationen kan forsaavidt siges at staa paa samme Standpunkt, som Carl Johan forfægtede med Hensyn til Grundlovsfortolkning, nemlig at Grundloven maatte forstaaes
750 bogstaveligt.

Skal ikke den udøvende Magt reise en ny Kamp om at tilkomme Eneret til at fortolke Grundloven og dermed forsøge at undergrave Grl.s § 79, saaledes som ved Kommissærernes Forslag til Forandring af § 79 blev forgjæves forsøgt i 1814,
755 saa maa altsaa Fortolkningstvisten mellem den udøvende og lovgivende Magt angaaende Vetoet nu ansees afgjort paa den af Regjeringen ved Trontalen selv paakaldte og eneste mulige Løsningsmaade; Forsøget paa ad Fortolkningsvei at skaffe Kongemagten et i Grundloven aldeles ikke nævnt absolut Veto maa nu opgives.

760 Det kan derfor heller ikke være nogen Tvivl om Ministeriets konstitutionelle Pligt. Der kan ikke være nogen som helst Uvished om det Krav, som den konstitutionelle Statsskik og dermed vor Grundlov stiller til Statsraaderne som norske Borgere. Det kan ikke misforstaaes, hvad Hensynet til Fædrelandets
765 grundlovsmæssige Frihed og uforstyrrede Lykke byder.

Her kommer det ikke an paa udtrykkelige Bud og Bestemmelser; her kommer det kun an paa at være gennemtrængt af det Fædrelandssind og den konstitutionelle Loyalitet, at man i Gjærning, i Selvfornægtelse, kan vise, at det

er for at være Nationens Raadgivere hos den konstitutionelle Konge og ikke for at være dens Herre og Formynder, at man har indtaget sin Stilling i det norske Statsraad.

775 Den konstitutionelle Statsskik forlanger ingenlunde, at Ministeriet skal svige
nogen urokkelig Overbevisning; den er, som paapeget, ikke umoralsk men hviler
netop paa Moralens Grund. Den kræver derfor kun, at dersom Ministeriet
finder at maatte fastholde det i Vetosagen og overfor Landets
Nationalforsamling indtagne Standpunkt, saa kan Ministeriet ikke længer
780 indehave Pladsen som det norske Folks Raadgivere hos dets Konge, men maa de
for Landets Friheds, Freds og Lykkes Skyld træde af. Selv om hver enkelt
Minister maatte være inderlig overbevist om, at hans egen og ikke Nationens
Opfatning er den rette, selv om den konstitutionelle Konge fremdeles maatte
skjænke Statsraadet sin fulde Tillid, -- saa er den konstitutionelle Statsskiks Krav
785 lige uafviseligt. Spørgsmaalet dreier sig her idetheletaget ikke om Kongens Ret
til at vælge sit Raad, men derimod udelukkende om norske Borgeres
konstitutionelle Pligt til ikke at modtage eller til ikke at beholde Stilling som den
norske Nations Raadgivere hos Kongen. Et Ministerium, som i Henhold til sin
«urokkelige» Overbevisning vilde vedblive i sin Stilling tiltrods for en slig
790 prøvet og utvetydig Almenvillie som den foreliggende, kunde kun blive for at
krænke Landets Frihed, der, som paavist, ikke bestaar i, at Ministeriets Villie
men derimod i at Almenvillien er Statslivets bevægende Kraft. Et saadant
Ministerium skulde derfor enhver Fædrelandsven, enhver, som sætter
Fædrelandets Frihed over sine Særinteresser og Særmeninger, -- et saadant
795 Ministerium skulde saagar Ministeriets egne politiske Meningsfæller bidrage til
at fjerne. Skete saa, da vilde det være Tegn paa, at den konstitutionelle Frihed
havde slaaet sand Rod, og vilde det være et Vidnesbyrd om, at den politiske
Intelligents og Oplysning vort Lands Mindretal gjør Fordring paa at sidde inde
med, ogsaa virkelig var i dets Eie. En slig konstitutionel Oplysning og en saadan
800 konstitutionel Loyalitet inden Nationen vilde være vor Friheds bedste og
sikreste Værn.

Forudsætningen for det konstitutionelle System, ja Forudsætningen for den
politiske Frihed idetheletaget, -- det er just Evnen til at kunne underordne alle
805 særlige Meninger og personlige Formaal for det, som bør være alle
fædrelandssindede politiske Afskygningers fælles Mærke: Fædrelandets Frihed
og Lykke. Det er denne Evne, den udviklede Almenfølelse, som ikke svinder selv
under de skarpeste Partikampes Bitterhed, -- det er denne Evne, denne

810 Almenfølelse, som er Englands stærkeste konstitutionelle Værn, og som den
engelske Nation med Rette kan være stolt af. Det engelske Ministerium, som
vilde trodse en saadan Folkevillie, som de sidste Storthingsvalg paanyt har
stadfæstet Tilværelsen af hertillands, vilde ikke alene møde sine politiske
Modstanderes men ogsaa sine politiske Meningsfællers Fordømmelsesdom paa
815 en saadan Maade, at det maatte bort, om det end ikke maatte kunne ligefrem
dømmes bort, saaledes som her muligt. Overensstemmende med det
konstitutionelle Princip og de kongelige Raaders Stilling som Landets
Raadgivere hos Kongen staar der -- som Aschehoug engang sagde -- «om ikke i
nogen Lov saa dog i ethvert engelsk Hjerter» indprentet det Bud, at et
820 Regjeringsmedlem maa besidde Landets -- Nationens Tillid. En Alliance
mellem Ministeriet og et under Valgene besejret Mindretal til Krænkelse af
Landets Ønske og Villie og dermed af dets Frihed, er saaledes i England en
ligefrem Umulighed paa Grund af den virkelig konstitutionelle Oplysning hos
det engelske Folk. Og skulde et Ministerium aldeles paa egen Haand ville
825 forsøge en saadan Krenkelse, vilde et sligt Forsøg -- hvis det for øvrigt kunde
være tænkeligt -- selvfølgelig snart briste ligeoverfor en Nation, som er oplyst og
frihedskjær nok til at kunne nedlægge al Partiuenighed for at staa som et eneste
stort og mægtigt Parti til Værn om den fælles Frihed.

830 Saa skulde det være og saa maa det være, hvis der bag Partiernes Uenighed ligger
Tanke og Hjerter for Fædrelandets Frihed. Og det skulde man dog vel først og
fremst kunne gjøre Regning paa at finde hos det Parti herhjemme, som for sig
synes at kræve endog Eneret til Navn af «oplyst», «forvaltningstro» og
«konstitutionelt». Netop hos det Parti skulde man vente den stærkeste
835 Frihedsfølelse og den mest udviklede Almenfølelse, den loyaleste Tilslutning til
den konstitutionelle Statsskik og den loyaleste Underordnen under den
konstitutionelle Statsskiks Krav.

Ingen fordrer og ingen venter, at Mindretallet, fordi om det ikke har kunnet
840 vinde Landet Tilslutning, derfor skal opgive sin Overbevisning; det at bøie sig
for den konstitutionelle Statsskiks Krav er -- som paavist -- imidlertid
ingenlunde det samme som at løbe bort fra sin politiske Overbevisning eller at
svigte denne. At bøie sig for den konstitutionelle Statsskiks Krav bliver ogsaa i
Forhold til Mindretallet ikke noget andet end -- under Fastholden af ærlig
845 Overbevisning -- at bøie sig loyalt for en konstitutionel Afgjørelse. Om man
taber en Sag, taber man ikke derfor nødvendigvis ogsaa sin Overbevisning -- en
Dom prætenderer jo ikke engang at være absolut Ret men bestemmer kun, hvad

der under de forhaandenværende Omstændigheder skal gjælde som Ret --; men
850 man bøier sig for og maa bøie sig for den endelige Dom, selv om man ikke har
mistet Troen paa sin Ret. Og den slags Loyalitet er uundgaelig nødvendig, om
ikke al samfundsmæssig Orden skal ophøre; ydes den ikke godvillig, maa
Samfundet derfor fremtvinge den. At være moden for Friheden -- det er at være
naaet til den politiske Udvikling, at slig Loyalitet og Underordnen bliver ydet
855 frivillig og som en bevidst Nødvendighed for det Heles Skyld.

Den konstitutionelle Friheds Krav er saaledes kun den fornuftige og
samfundsmæssige Ordens Krav, som ingen behøver at ængste eller skamme sig
for at vise loyal Underorden. Det er ikke nok at være konservativ eller liberal;
860 den høiere Enhed, som i Frihedens og Ordenens Interesse optager os alle --
baade konservative og liberale -- og skal gjøre os til et frit Folk, forlanger, at vi
først og fremst skal være konstitutionelle -- ogsaa under Nederlag for vore
Opfatninger og Særformaal.

865 I den konstitutionelle Stat har Minoriteten ganske vist sin Ret, men -- støttet af
Magt, Anseelse, Stilling og Rigdom har Mindretallet hertillands faaet sig tildelt
en Ret, som gaar langt ud over Mindretalsretten. Mindretallet har i en ikke kort
Aarrække -- snart en hel Menneskealder -- havt fri Adgang til at blive Flertal;
men det har ikke kunnet vinde Landets Tilslutning og Medhold; det maa
870 snarere siges minket under de offentlige Overveielers Prøvelse. Alt maa have sin
Ende; det gaar ikke an at gjøre Flertallet retløst til Begunstigelse af Mindretallet.
I den konstitutionelle Stat skal og maa den i lovbestemte Former tilsynekomne
Almenvillie blive den bestemmende og afgjørende, hvis Landet skal kunne
kaldes frit og Statslivet ikke gaa op i evig Kamp og Strid. Udtrykket «polsk
875 Rigsdag» betegner endnu den Dag idag som advarende Eksempel Følgerne af
Mindretallets Ret til at undertrykke Flertallets Ret, medens den engelske Frihed
derimod fremstod derved, at et Mindretals Privilegier -- Adels og Kleresis Forret
-- udvidedes til at blive Borgernes Ret og blive Landets Frihed. Her hos os er
derimod ved Alliance mellem Mindretallet og et Ministerium, som i Strid med
880 det konstitutionelle Princip søger at fortolke de kongelige Prærogativer som en
Forret for sig til at kunne overse og tilsidesætte Landets utvetydige Ønske og
Villie, forsøgt etableret et System -- et Minoritetssystem, der er en Krænkelse af
Landets Frihed og ialfald kan blive en virkelig Fare for denne.

885 Der raabes paa Majoritetstyranni, men er da Minoritetstyranni saa meget bedre
for Landet? Har ikke Historien vist, at Enevældet mer end et Sted har maattet

optræde som den konstitutionelle Friheds Mellemlid -- netop til Omstyrtelse af et Minoritetstyranni? Og hvor har Mindretallet hertillands retslig hjemmel til at
890 fortrænge Almenwillien, Flertallet, efterat Almenwillien har gennemgaaet de konstitutionelle Former og er fremtraadt som Landets Ønske og Villie? I Grundlovens § 76 og § 112 er der givet Mindretallet en aldrig fornægtet Ret til at standse en Flertalsbeslutning, indtil Flertallet er naaet op til 2/3 Majoritet; men da er Mindretallets standsende Evne ogsaa i disse Tilfælde brudt. Af
895 Grundlovens § 79 i Forbindelse med Bestemmelserne om den lovgivende Magts Organisation og Virksomhed fremgaar derimod en utvivlsom Hjemmel for Flertallets Ret til i konstitutionelle Former at blive afgjørende. Stang, til hvis Autoritet Mindretallet støttede sig, indtil han maatte vige Pladsen for Ministeriets nuværende Chef, har under Sammenligningen mellem den
900 konstitutionelle og den republikanske Forfatning udtrykkelig udtalt, at «en Garanti er fælles for begge Statsforfatninger og det netop den allervæsentligste, nemlig at Regjeringsmagten ved den Berørelse, hvori den i de vigtigste Anliggenders Afgjørelse kommer med Folkevillien, hvis Medvirkning den uforbegængeligen tiltrænger, tvinges til at søge sin Støtte i denne og saaledes at
905 regjere i Folkets Aand». Her er, som det vil sees, ikke Tale om noget Minoritetssystem, ja ikke engang paa de Omraader af Statslivet, paa hvilke Grundloven ikke med udtrykkelige Ord har hjemlet Almenwillien Indflydelse men Regjeringsmagten tvertom staar tilsyneladende uafhængig af Almenwilliens Medvirkning og Paavirkning.

910

Det hertillands praktiserede Minoritetssystem er derfor uden Støtte i Grundloven og en Uting baade i konstitutionel Henseende og for øvrigt.

Hvor i Verden ellers en Minoritet har været tilstaaet eller har taget Magten, der
915 er da ialfald vedkommende styrende Minoritet bestemt paa en eller anden Maade. Men her hos os -- her er det Mindretal, som forlanger at være Samfundets ledende og afgjørende Magt, aldeles ubestemt saavel med Hensyn til Personerne som med Hensyn til Størrelse og Beskaffenhed; --man vil vel neppe kunne se noget sligt Kjendemærke i Mindretallets eget Vidnesbyrd om
920 sin overlegne Oplysning. Det var derfor et naturligt og høist berettiget Spørgsmaal, da en Repræsentant -- saavidt mindes Statsraad Motzfeldt -- med bidende Ironi udbad sig Oplysning om, hvilken Minoritet skulde nyde Regjeringens Beskyttelse og derved dominere vort Statsliv. Der vil vel altid være forskellige Minoriteter; hvilken har som Minoritet Retten til at faa den
925 afgjørende Indflydelse? Mon det ikke bliver den, som vil beskytte Regjeringen?

Det bliver et Vexelbrug; gjensidig Beskyttelse, fordi man gjensidig beskytter.

930 Og om man end maa indrømme, at dette Vexelbrug ikke endnu er misbrugt til andet end til at hindre Almenvillien i at komme til sin Ret, saa maa man dog paa den anden Side ogsaa indrømme, at det ikke stemmer med men tvertimod krænker Landets konstitutionelle Frihed.

Hvorfor skal idetheletaget Mindretallet ophøyes paa Flertallets Bekostning?
935 Mindretallet er ikke retløst; det har havt Adgang til at blive og kan arbeide paa at naa frem til Flertal. Men hvad bliver det nuværende Flertals Ret, hvis det nuværende Mindretal skulde blive Flertal og det nuværende Flertal Mindretal? Vil Minoritetstheorien da blive opretholdt som et norsk konstitutionelt Fænomen? Naturligvis ikke. Ellers maatte jo Mindretallet være ligefrem
940 ængstelig for at vinde Landets Tilslutning, medens man dog ikke har seet andet, end at Mindretallet har arbejdet og fremdeles arbejder for at blive -- ikke Mindretal men -- just Flertal. Det er i Virkeligheden en talende Hyldest fra Mindretallets Side til Flertallets konstitutionelle Betydning -- til dets Betydning ogsaa i vort Statsliv. Det er et Vidnesbyrd om, at Minoritetssystemet blot er et
945 Middel, hvorved Kamppolitiken mod Almenvillien søges støttet i Mangel af Støtte i Grundloven. Sagen viser sig simpelthen at være den, at Mindretallet vil være ledende og bestemmende som Mindretal, naar den er det, og tillige som Flertal, naar dets Program engang maatte ændre sig saaledes, at Landet kan give det sin Tilslutning. Det er det sande Forhold. Men hvor er Hjemmelen for saa
950 abnorme Forholde i en konstitutionel Stat? I Grundloven findes den, som sagt, ikke og heller ikke i det konstitutionelle Begreb.

Den moderne Minoritetstheori er og bliver derfor kun en Leilighedstheori, som hjælper Regjeringen til at kunne trodse Almenvillien, den konstitutionelle Stats
955 bevægende Kraft, og dermed selve den konstitutionelle Frihed. Den truer allerede Grl.s § 79, thi gennem en løssluppen Lære om den udøvende Magts Indhold har Regjeringen jo ianledning Lensmandsloven antydnet Muligheden af at ville reise konstitutionel Tvist ogsaa med Hensyn til § 79, der har vist sig som et saa nødvendigt Bolværk for det konstitutionelle repræsentative System.

960

Det sidste Udslag af denne Minoritetslære er, at Mindretallet -- istedetfor at bidrage til at fjerne det nuværende Ministerium -- rundt om i Landet opretter Foreninger med det mer og mindre aabent udtalte Maal at skal støtte dette Ministerium i dets Kamp mod den af sidste Valg fremgaaede Almenvillie.

Det er det farligste og sørgeligste Tidernes Tegn og den alvorligste Trudsel mod den konstitutionelle Statsskik. Og dog lader det sig ikke betvivle, at fædrelandssindede, frihedskjære Mænd deltager i disse Mindretalsforeninger.

970

Det er klart, at disse Mænd tror at fremme Fædrelandets Vel ved at støtte et Ministerium, med hvis Opfatning af særlige Spørgsmaal deres egen Opfatning af disse Spørgsmaal falder sammen. Men ligesom de overser, at de støtter et Princip, som ved en ubøielig Konsekvents vil vendes mod dem selv, naar
975 Overensstemmelsens og dermed Alliancens Tid mellem dem og Regjeringsmagten er tilende; saaledes overser de ogsaa, at den konstitutionelle Statsskik er den Jordbund, af hvilken Frihedstræet af 1814 skal hente sin Næring; de overser saaledes, at de ved de oprettede Mindretalsforeninger bidrager til at undergrave den samme konstitutionelle Frihed, som de varmt
980 vilde være med at værne mod ethvert direkte Angreb.

Den nærmeste Grund til Mindretalsforeningerne er netop Særspørgsmaalet om Vetoet; det er det, som stiller Mænd, som i Virkeligheden er Ministeriets Modstandere, i de ministerielle Rækker.

985

Men er da det absolute Veto, hvorefter Mindretallet har fylket sig, saa nødvendigt? Taler ikke tvertimod Erfaringerne fra Adelsloven, Konventikelplakaten og Statsholdersagen saavel som Erfaringerne fra vor aller nyeste Historie -- imod det absolute Veto?

990

Tiden tillader ikke her at indlade sig paa nogen Paavisning af disse Erfaringer eller idetheletaget paa nogen Behandling af det absolute Veto; kun nogle Bemærkninger derfor om Grundlovens § 112 og dens Forhold til den forsøgte Indfortolkning af et absolut Veto. Thi -- det maa vel erindres -- Grundloven
995 nævner intet saadant Veto, og en Indfortolkning er det derfor ubestridelig, som er forsøgt.

Da Grl.s § 112 paabyder Erfaring som Betingelse for Grundlovsforandringer ad Beslutningens Vei, kan man selvfølgelig saa meget mindre overse eller
1000 undervurdere Erfaringens Betydning under Spørgsmaalet om Antagelsen af en Fortolkning, som efter et saavidt langt konstitutionelt Liv forsøger i Praxis at gjøre sig gjældende -- mod den Forstaaelse af Grundloven, som ved vort konstitutionelle Livs Begyndelse udviklede sig kan siges ligetil 1845 at have

1005 været næsten eneraadende. Selv det suspensive Veto ved § 112 maa nærmest
ansees indført ved Fortolkning og en samme ialfald ikke modstridende
konstitutionel Praxis. Denne Praxis og det paa den byggede suspensive Veto
bryder ikke paa det konstitutionelle Statsprincip og kan forsaavidt kun ansees
heldig og betryggende. Men nu at gaa længre vilde i Virkeligheden blive at
1010 overse aldeles de Garantier, som § 112 -- ved Forbudet mod at forandre Aand og
Princip -- selv opstiller for Beslutninger, og som man navnlig maa være forsigtig
og angstelig for at nedbryde ad en slig Omvei som Fortolkninger. Thi
Fortolkningskunsten vil aabne Udvei for Grundlovsændringer i vidt og næsten
ubegrændset Omfang, ja saagar for Forandringer, der kan angribe Grundlovens
1015 Aand og Principer, -- altsaa Forandringer, som den udøvende og lovgivende
Magt, som paavist, -- ifølge § 112 -- ikke engang har grundlovsmæssig Adgang til
i Forening at gennemføre.

Vil man ogsaa fra en udtrykkelig Beslutning, hvis Forenelighed med
1020 Grundlovens Aand og Principer ikke ansees tvivlsom, men som ikke kan ansees
paakrævet af konstitutionel Erfaring, hvor meget mere maa man da ikke altsaa
fra og bekjæmpe en Fortolkning, hvis Forenelighed med Grl.s Aand og Principer
maa siges tvivlsom. Og Sagen er, at, som bekjendt, endog Nordens fremragende
Jurist og bekjendte Politiker, den danske Professor og Minister Ørsted har om
1025 det absolute Veto udtalt, at det «formenenes ingen Hjemmel at have i
Grundlovens Ord og vilde maaske heller ikke bestaa med dens Aand». Det er en
alvorsfuld Tvivl, som mange har delt og mange deler med Ørsted, og den Tvivl
lader sig ikke uden videre overse -- allermindst af Konservative. Ligeoverfor slig
Tvivl maa et «Sagens Natur» og mer eller mindre skarpsindige Forsøg paa ved
1030 Fortolkning at erstatte de i Grundloven manglende Ord om et absolut Veto
komme til at veie lidet, naar man i Sandhed vil være konservativ paa
Grundlovens Grund, saaledes som den store Flerhed af vor Nation altid har
været; det viser vore Storthings og vore Grundlovsforandringers Historie. Ja -- er
slige Modstandere af Vetoets Indfortolkning radikale, saa maa de i al fald kaldes
1035 radikalt konservative -- ikke det modsatte.

Professor Brandt, som forkaster det absolute Veto i Bevilgningssager og
overensstemmende med Sandheden kalder det en «Konstruktion af en senere
Tid, hvorpaa i de første 30 Aar efter Grl.s Tilblivelse neppe nogen for Alvor
1040 tænkte», -- finder ogsaa de i det juridiske Fakultets Flertalsbetænkning anførte
særlige Grunde for et absolut Veto «lidet overbevisende»; dets Betragtning
benævnes endog «kunstlet og formalistisk», «vilkaarlig og ganske uantagelig»

1045 og «selvgjort Lære». Idet Professor Brandt derfor bygger et absolut Veto ved Grundlovsforandringer paa «udelukkende Sagens Natur» -- dette ubestemmelige og stadig vekslede noget --, har han ogsaa samtidig erkjendt Spørgsmaalet «saa tvivlsomt og de Grunde, der taler for den Regning, at det kongelige Veto ogsaa her alene er suspensivt, saa stærke, at der synes at maatte være Opfordring til at søge Tvivlen løst ved udtrykkelig Grundlovsbestemmelse».

1055 Ja -- overfor de sidste Storthingsvalgs utvetydige Tale og de mange og store Tvivl, som ikke kan nægtes at klæbe ved Fortolkningsforsøget, vil det visselig være den eneste rigtige Vei. Skal det absolute Veto indføres, bør og maa det nu ske -- ikke ad Fortolkningsveien -- men overensstemmende med Grl.s § 112, hvis den overhovedet tillader det.

1060 Hvis Mindretallet vil handle konstitutionelt, fordrer det derfor nu fuld Agtelse for Nationens tilsynekomne Ønske og Ville, og findes det absolute Veto fremdeles saa ønskeligt, maa Mindretallets Program derfor fra konstitutionelt Standpunkt nu blive at arbeide for en Grundlovsbestemmelse, der indfører absolut Veto i vor Grundlov. For det Program vil der, naar Mindretallet ikke anser et absolut Veto stridende mod Grundlovens Aand og Principer, loyalt kunne arbeides.

1065 Der er desto større Grund for Mindretallet til at vælge den i Grl.s § 112 anviste Vei, som flere Udtalelser fra høire Side godtgjør, at selv mange af Høire ikke ved absolut Veto mener et virkelig absolut Veto men alene finder Regelen i § 79 om 3 Ganges Gjentakelse mindre betryggende. Det er nemlig mer og mindre tydeligt -- ogsaa under det her forleden Dag afholdte Foredrag -- udtalt, at det absolute Veto alene skal bruges, indtil Almenvillien er bleven tilstrækkelig stærk. Almenvillien skal altsaa ogsaa efter en Del af Høires Mening være afgjørende, naar den er bleven stærk nok. Men skal ikke Vilkaarlighed raade ved Afgjørelsen heraf, maa der gives konstitutionel Regel for, naar Almenvillien kan kræve at 1075 blive gennemført; -- det har Statsraadsagen nøksom vist. En ny Regel i saa Henseende kan imidlertid kun faaes gennem Forandring af § 79 overensstemmende med § 112.

1080 En Ændring af § 79 er dog neppe paakrævet af Erfaring. Vor Nation har tvertom vist sig i Bunden saa konservativ, at en Forandring har vist sig i den Grad vanskelig at gennemføre, at Tiden let løber forbi en paatænkt berettiget

1085 Reform, inden den kommer istand; Gjennemførelsen tager saa lang Tid, at
inden den lykkes, fyldestgør Reformen i dens oprindelige Skikkelse ikke længer,
hvad der tilsigtedes; ny lignende og berettigede Krav staar allerede ventende paa
sin Løsning. Overfor en saa konservativ Nation synes ikke blot det absolute
Veto men ogsaa en Skjærpelse af Regelen i § 79 at være fuldstændig overflødig.

1090 [Ved Foredragets Slutning hilsedes Taleren med stærkt og langvarigt Bifald,
hvorefter han som Formand i Trøndernes Grundlovsforening og paa dennes
Vegne opfordrede samtlige Tilstedeværende -- hvad Synsmaade de maatte have
-- til at slutte sig til et «Leve Fædrelandet! Leve Kongen og Stortinget! Leve
Unionen!» Dermed var Programmet for Trøndernes Grundlovsforening
betegnet, tilføiedes der.

1095 Med kraftigt 9foldigt Hurra efterkom den talrige Forsamling Opfordringen.]

1100 ¹ Foredrag af Doktor Bøckmann over «Høires Synsmaader».

1105 **Kilde**
Aktstykker og Korrespondance vedk. Grundlæggelsen af St. Johs. Logen St. Olaf t.d.g.T. Mindeblade, 2 bd.,
Trondheim 1892-94.

Emner
Det absolute Veto, Foredrag, Veto

1110 **URI**
<https://www.virksommeord.no/tale/den-nuvaerende-politiske-situation-fra-konstitutionelt-standpunkt>

1115

1120